

MEGBESZÉLÉSEK.

Támogassuk a református sajtómozgalmat.

Folyóiratunk nem volna méltó nevére, nem jelölné valóban az útat, melyen haladnunk kell, ha nem szólna a református sajtómozgalomról. Szóláson nem csupán az eddig történetek ismertetését értem, hanem a minden erőnkkel kitelhető állandó támogatása ajánlását és szorgalmazását is.

Vagy talán fölösleges folyóiratunkban a sajtó ügyét ajánlani, mert ennek nagy jelentőségéről minden olvasónk anélkül is meg van győződve? Adja Isten, hogy úgy legyen! Itt azonban nem elég az igaz és őszinte meggyőződés, hanem ennek megfelelő kitartó munkálkodás is szükséges. *Nem elég hinnünk és tudnunk, hogy a sajtó nagy jelentőségű, hanem munkálkodnunk is kell rajta főképp nekünk lelkipásztoroknak, hogy a most megindult mozgalomnak sikere minél nagyobb legyen.*

Ezért főképp arra kívánok néhány gondolattal rámutatni, hogy sajtótevékenységünk egyrészt épen most időszerű, másrészt pedig lelkipásztori munkálkodásunknak természetes kiegészítője és elősegítője.

* * *

Ha nevezetesebb mozgalom indul meg köztünk, melynek tárgya és célja ellen már minden ellenvetésből kifogytunk, s ellenkezésünk már-már szégyenletes téflenségnek kezd minősülni önmagunk szemében is, akkor még mindig van hátra egy menedéke és védelme a maradiságnak, s ez így hangzik: *a mozgalom szép és minden pártolást megérdemel, de ma nem időszerű!*

Elég magas helyen volt alkalmam hallani sajtótörökvéseinkkel szemben is ezt a megjegyzést. Szomorú dolog volna, ha sokan gondolkoznának így, ha olvasóink, s általában lelkészeink nagy része osztaná é nézetet.

Tudom, hogy a lelkesedés lángjával szemben hivatkozni lehet a mai mindennapi életnek ezer nyomoruságára: papirhiányra, munkás-mizériára, általános elszegényedésre, a kegyes adományokat igénylő jogcimek állandó, szinte sürgető szaporodására, a közlekedés lehetetlen voltára, mi a társas érintkezést és kellő agitációt nem engedi meg stb. Mindezek csakugyan az életből vett szomorú valóságok. *Szemben áll azonban velük egy másik valóság, mely rajtuk diadalt aratott: a katolikusoknál megindult központi Sajtó vállalat fényes sikere.*

Ők nem kétségeskedtek, hanem munkálkodtak és az eredmény megmutatta, hogy a sajtó-mozgalmat megindítani igen is idő szerű. — A pénz miatt kétségeskedni nem szabad. Számarányunkhoz mértén nekünk is vannak áldozatkész főuraink és úrnőink annyira. Népünk sem áll sem vagyon, sem készség dolgában, mögötte a másik felekezet népének. Mig ott állami támogatás és mérhetetlen egyházi vagyon tartotta fenn az egyházat a nehéz időben, addig nálunk ugyan ezt népünk buzgalma és áldozatkészsége eszközölte századokon át. Találjuk meg most is szívékhöz lelkükhöz az utat; s akkor a mai unokák sem maradnak el egyházfentartó nagy őseik mögött áldozatkészségben.

Ezt az utat meg is kell találnunk! Szomorú dolog volna, ha egy jezsuita páter érezhetné erre magát hivatotabbnak mint a református lelkész. Igaz, hogy mi az agitálásban is megválogatjuk eszközeinket és erőszakosak nem leszünk, idegen felekezetűek támogatására nem utazunk. Hogy azonban a magunk hivei közt fent mint alant mindent megtegyünk a siker érdekében, ez nem erőszak, hanem buzgóság és lelkiismeret kérdése.

Erre a lelkiismeretes buzgolkodásra alkalom is kínálkozik. Ugy tapasztalom ugyanis, hogy mi sokkal inkább falusiabbak vagyunk, sokkal jobban népünk közt élünk mint a katolikus papság. Már pedig azt sem alaptalanul állítják, hogy ma a falvak népének gondolkozás módja és élet felfogása egészségesebb mint a városba tudult és ott összezsufolt nagyobb tömegeké. S minél egészségesebb a gondolkozás, annál könnyebben meggyőzhető a keresztyéntelen sajtó káros voltáról és becsületes keresztyén református sajtó szükségéről. Más részről pedig a falu népénél ma általában jobb a mód, több a pénz, mint a városiak egyik-másik osztályánál. Sőt ahol pénz dolgában egyenlőség áll fen, falvaink népe tőkét jobban becsüli, jobban használja fel maradandó értékekre és adományokra, mint a városoknak aránylag könnyebben költsékező közönsége.

Szóval pénz szempontjából egyáltalában nem lehet ma a sajtó mozgalmat időszerűtlennek mondani; sőt részvények, tőkék összehozásán alig lehet a mainál alkalmasabb időt keresni.

Nem csak a katolikus sajtószervezkedés tanuskodik ez igazság mellett. A „Milliók könyve,” „Olcsó Regény,” „Koronás regény” stb. vállalatok mind e háborus időkben indultak meg és elterjedésnek, felkarolásnak örvendenek mindenfelé. Nem bukás, hanem szép haszon az eredmény mindenütt.

Vagy ha sajtó és irodalom után kereskedelmi ügyletre szabad térni, kerületünk most szorgalmazta e nehéz időkben a „Hangya”-val kapcsolatos fogyasztási szövetkezetek létesítését. Ez ellen is sokszor hallottam az időszerűtlenség ellenvetését. Itt még alaposabbnak látszik mint a sajtónál, mert a meglevő boltok is kiürültek, az új beszerzés

alig lehetséges, közlekedés, szállítás, hihetetlen nehézségekbe ütközik. Mivel azonban a részvényeket most legkönnyebb a nép közt elhelyezni, a fennállási alapot biztosítani, több községünk vállalkozott a szövetkezeti szervezkedésre és szép siker kísérte a vállalkozást.

Csupán a református sajtómozgalom volna időszerűtlen e háborus viszonyok közt?

Most már a negyedik háborus esztendő végén nyilván való, hogy e világháboru nem nyári zivatar, mely néhány óráig tombol, felhőszakadást áraszt, melynek tartalma alatt biztos fedél alá kell huzódunk, hogy aztán a vihar multán előbújva takarítsuk el a romokat és örvendjünk magunk is megújultan a felfrisült természetnek. Olyan ez inkább, mint egy hosszantartó kegyetlen tél, mely szinte elűzhetetlenül feküdt rá a világra, hogy dermedtő fagyával pusztítsa a jónak és nemesnek minden csiráját a lelkekben, de viszont a bűnnek és rosznak ártani ne tudjon, hanem még elősegítse fejlődésében.

Nem a végét kell várnunk ennek az itélet időnek, hanem szükséges már folyama alatt szervezkedni, munkálkodni, minden anyagi és szellemi erőnket a legügyesebben és korszerűbben felhasználni, hogy igazainkat hathatósan védjük, a silányság terjedésének gátat vessünk, viszont minden nemes magot megvédelmezzünk és tovább fejleszthessünk.

S mivel e törekvésünkben egyik leghatósabb eszközünk épen a sajtó, azért kellett azt mondanom, hogy e mozgalom mig egyrészt időszerű, addig másrészt lelkipásztori munkálkodásunknak természetes kiegészítője és elősegítője.

* * *

Mintegy 15 esztendővel ezelőtt ujságíró kath. papot volt alkalmam hallani, amint a katolikus sajtó-mozgalom és ujságírás pártolását szorgalmazta. Lelkes bugalmában nem habozott azt állítani, hogy *Jézus Krisztus ha ma élne, bizonyára ujságíró lenne*. Nagyon meglepett e határozott kijelentés és azt mondtam magamban: több benne az ujságírói hév, mint a dogmatikai következetesség. Katolikus dogmatikus felfogás szerint ugyanis Jézus ha ma élne, csak római pápa lehetne beszűntetve ez állás helytartói jellegét.

Azt ma sem merném mondani, hogy Jézus ujságíró lenne. Meggyőződésem, hogy isteni küldetése és munkája ma is imádandó példaadásra, szelid szeretetből fakadó gyógyításokra és áldásos jó cselekedetekre, valamint egyszerűségükben magasztos imákra és prédikációkra terjedne ki. Hogy azonban apostolai és tanítványai az ő szelid lelkét, s minél közvetlenebbül látott annál istenibbnek ismert jellemét és életét ma sajtó utján is ismertetnék, ez minden kétséget kizár. Hogy Pál apostol ma beszédeit és intelmeit nemcsak élő szóval és levélben

osztogatná, hanem nagyon felhasználná a sajtó szolgálatát, az kérdést sem szenvedhet.

Épen emiatt bár nem tulajdoníthatunk soha a sajtónak olyan szerepet, sem olyan fontosságot, mely a lelkipásztor élő szavának és élete példájának prédikációját háttérbe szorítaná, vagy jelentőségében csökkentené, mégis el kell ismernünk a sajtó fontos segítő jellegét e téren is. A lelkipásztor jelleme, élete, példája és társadalmi munkálkodása mindig fontos, sőt első fontosságú mozzanat lesz a vallásos és egyházi élet terén. Az ige, az élő szó sem szorulhat soha háttérben, sem a gyülekezetben, sem egyesekkel szemben, míg emberek maradunk, kik Pál apostolként szükségét érezzük annak, hogy egymást látva *együtt buzduljunk fel egymás hite által.*

Ezeken kívül és ezek mellett azonban *a mai életnek ezernyi apró mozzanata és vonatkozása van, melybe bele kell hatnia az igének és ott megújulást teremtenie, de nincs rá más eszköz csak a már odáig elhatolt sajtó.*

Mily kicsiny töredéke az evangélium erejére utalt világnak az a hívő sereg, mely alkalmanként templomba gyülekezik és az ígét élő szóval hirdetve hallgatja! Sőt hiveinknek is jelentékeny száma idegen már templomainktól, vagy csak nagy néha látogat el oda. Pedig mind-ezeknek lelke — sokszor öntudatlanul — eped és sóvárog az igazság, az erkölcsi értékek és javak után. *Annál jobban rá vannak utalva és szorulva az evangélium életére, minél távolabb járnak tőle.*

Hogy férjünk azonban lelkünk világához? A lelkipásztor személyes látogatásai annál ritkábbak lehetnek, minél jobban elvegyül az ilyen lélek a városok tömegében és tömkelegében. S minél ritkább a személyes érintkezés, annál formászerűbb, annál kevésbé lehet mélyreható, lelket átalakító és vezérlő hatása.

Ilyen helyzetekben nélkülözhetetlen szolgálatokat tesz a református sajtó. Egy-egy vallásos elmélkedés, egy kis traktátus, valami egyházi vagy hitéletet tárgyaló füzetke alkalmasan ajándékozva és helyezve el, nagyon áldásos eredményre vezethet. *E sajtótermékek ott maradnak akkor is, mikor a lelkész nincs jelen, s folytatói az ő munkálkodásának.*

Nem szorítkozhatik azonban sajtómozgalmunk pusztán ilyen vallásos iratkák kiadására és terjesztésére. Sokak ugyanis olyan idegenek vagy ellenségek indulatúak egyházzal, vallással szemben, hogy el sem olvassák, amiről sejtik, hogy vallásos vonatkozása van. Soknak majdnem kizárólagos szellemi tápláléka az ujságja, melyet olvas. Ennek hireire szinte esküdni merne, világnézetét egyedül helyesnek, fejtegetéseit állandóan a tudomány színvonalán állóknak gondolja. Ujságjából merít és vesz át lelkébe embertársai iránt gyűlöletet, meghasonlást. S mindazt, ami ártó és káros gondolat lelkében, modern felvilágosult világnézetnek gondolja.

Ki nem fejezhető szavakban az a kár, melyet kortársaink lelki világában a keresztyéntelen újságok hírei, cikkei és fejtegetései okoznak. Milliók lelkét idegenítik el ezek az evangéliumtól. Viszont milliók lelkét vezérelnék helyes útra, ha mindez újságok keresztyén szellemben innának! Nem úgy értem ezt, hogy állandóan vallásról, egyházaságról és bibliáról cikkezzenek; hanem napi eseményeket, politikai életet, társadalmi mozgalmakat igaz értékük, erkölcsi tartalmuk, a keresztyén haladás és művelődés szempontjából világítanak meg. Nagyon jól egészítené ki lelkészi, evangéliumhirdető munkánkat az az újság-irodalom, mely tárgyának elbírálásánál soha sem állana szemben az evangélium, hit- és erkölcsi elveivel, hanem ennek fényétől volna vezérelve.

Ezért kell törekednie a mai református sajtómozgalomnak arra, hogy minden más különbségen felül emelkedő tisztán keresztyén szempontból vezetett és irányított újságot adjon az olvasók kezébe.

Az újságokéhoz hasonló elterjedésnek és közkedveltségnek örvendenek a sajtónak regény- és szépirodalmi termékei. Akik soha sem olvasnak bibliát, egyáltalában nem érdeklődnek templom és vallás iránt, érzékük sincs talán Jézusnak isteni jelleme és példája iránt, azok olvasói, esetleg nagyon buzgó olvasói a legmodernebb regényeknek, tárcáknak és más szépirodalmi termékeknek. *Az emberi lélek nem lehet el eszmények nélkül. S ha vallásos életéből és világnézetéből nem jut ilyenekhez, mindennapi olvasmányaiából vonja el és alkotja meg eszményeit.* Így alakul át a lélek lassan-lassan, de elég bizonyosan olvasmányai szerint.

Ha nem tudnók, mennyire emésztik korunk gyermekei a regényeket és elbeszéléseket, gondoljunk arra, hogy a *Milliók könyve* mily hamar vált igazán milliók könyvévé, s utána más vállalatok füzetei is mily rohamosan kerülnek közforgalomba. *Ez a példa tanúsítja előttünk, hogy a szépirodalom ma közszükséglet; keresztyén szellemű művelését tehát elhanyagolni nem szabad.* Tudnunk kell írni vonzóan, érdeklődést keltőleg, irodalmi értékkel, de egyuttal evangéliumi szellemenben.

Amennyit ront a léha, könnyelmű szépirodalom és tartalmatlanul silány vagy tulreális regény, ép annyit épít és nemesít ugyanez irodalom megfelelően nemes tartalommal.

Ha a mai kor gyermekeinek bibliájává a regény és költészet vált, nekünk e téren is meg kell szólalnunk, e műfajokban is vallomást kell tennünk örök nagy eszményeinkről. Míg ezt meg nem tesszük, s az erre hivatottnak ref. sajtó megteremtésével alkalmat nem adunk, lelkészi munkánk nincs kellőképen elvégezve, nem terjed ki minden körre és térre, melyen építő munkánkra szüksége van e világnak.

* * *

Lelkipásztori munkára kiegészítése lesz tehát és hivatásunk kötelességében járunk el, ha a sajtómozgalmat minden erőnkkel támogatjuk, támogatására a ráknbizottak figyelmét is felhívjuk. Amint a mód és alkalom megadatik, nem kell félnünk, meg lesznek a sajtónak minden téren a maga munkásai.

Kiváló munkásai voltak a református sajtónak hazánkban már a XVI. században is. Az a kor átérezte a sajtó időszerű voltát épúgy, mint azt, hogy természetes kiegészítője a lelkipásztori munkának. *Lehetően, hogy át ne érezzük ugyanezt mi, kik ma már nagy hatalomnak ismerjük a sajtót, s nagy hatalmának felhasználására rá is szorultunk.*

Ez a világháború ugyanis minden téren nagy erőfeszítések ideje. S ha a megfeszített erők annyit romboltak, mint amennyit fájdalmasan tapasztalunk, nekünk magunknak is meg kell feszítenünk minden erőnkét minden téren, kik az építésnek és megbékéltetésnek vagyunk hivatott munkásai.

Dr. Tóth Lajos.